

Τίτλος

Ο τίτλος σε μη λογοτεχνικά κείμενα

Εκφωνήσεις τίτλων

- Ο τίτλος του κειμένου είναι επικοινωνιακά αποτελεσματικός;
- Ποια είναι η μορφή του τίτλου;
- Σχετίζεται ο τίτλος με το περιεχόμενο του κειμένου;
- Αξιολογήστε τη συνάφεια του τίτλου με το θέμα και τη θέση που παίρνει ο συντάκτης απέναντι σε αυτό.
- Συντάξτε έναν δικό σας τίτλο (μεταφορικό, κυριολεκτικό, με σχόλιο, που να ευαισθητοποιεί...)
- Ανταποκρίνεται ο τίτλος στο ύφος του κειμένου;
- Να αξιολογήσετε τον τίτλο σε σχέση με την πρόθεση του συγγραφέα στο κείμενο.

Επικοινωνιακά αποτελεσματικός τίτλος

Επικοινωνιακά αποτελεσματικός τίτλος

Ένας τίτλος κρίνεται επικοινωνιακά αποτελεσματικός, όταν έλκει το ενδιαφέρον του αναγνώστη. Η έλξη του ενδιαφέροντος του αναγνώστη διαφέρει ανάλογα με την επικοινωνιακή περίπτωση του κάθε κειμένου. Επομένως, ο μαθητής καλείται να εξετάσει την επικοινωνιακή αποτελεσματικότητα του τίτλου σύμφωνα με το είδος του κειμένου (επιστημονικό κείμενο/αποδεικτικό δοκίμιο, άρθρο γνώμης, άρθρο ενημερωτικό, στοχαστικό δοκίμιο), γιατί ο συγγραφέας καλείται να προσδώσει συγκεκριμένες ποιότητες στον τίτλο σύμφωνα με το κείμενο που γράφει.

Επιστημονικά Κείμενα

1. Είναι δηλωτικός του περιεχομένου του κειμένου.
2. Το ύφος του είναι σοβαρό, ουδέτερο, επίσημο.
3. Απουσία καλολογικών στοιχείων και συνυποδηλώσεων.
4. Επικρατεί η κυριολεκτική λειτουργία του λόγου.

Στοχαστικά Κείμενα

1. Μπορεί να μην αποδίδει άμεσα το περιεχόμενο του κειμένου και να υπαινίσσεται νοήματά του.
2. πρωτότυπες γλωσσικές επιλογές, πλούσια στίξη, ιδιαίτερες εκφραστικές διατυπώσεις.
3. Μεταφορική λειτουργία του λόγου (δεν εξαιρείται και η κυριολεκτική λειτουργία).

Άρθρα Γνώμης

1. Αποδίδει εν μέρη το περιεχόμενο του κειμένου ή αποδίδει το συνολικό περιεχόμενο του κειμένου. Μπορεί και να είναι υπαινικτικός του περιεχομένου.
2. Μεταφορική και κυριολεκτική λειτουργία του λόγου.
3. Πλήθος γλωσσικών επιλογών.

Επομένως, η επικοινωνιακή αποτελεσματικότητα κρίνεται από τη δυνατότητα:

άρθρα γνώμης,
ενημερωτικά
κειμένα

να προσελκύουν το ενδιαφέρον του αναγνώστη, ακόμη και αν δεν διαφωτίζουν τον αναγνώστη για το περιεχόμενο του κειμένου.

Κριτήριο:
πρωτοτυπία και
ευρηματικότητα
(ακόμη και αν
είναι υπαινικτικός)

επιστημονικά
κειμένα

να διαφωτίζουν και να δηλώνουν το περιεχόμενο του κειμένου και να κατατοπίζουν τον αναγνώστη σχετικά με αυτό που πρόκειται να διαβάσει. Συνηθίζεται, λοιπόν, η σαφής δήλωση του κειμενικού νοήματος/ περιεχομένου, ώστε ο αναγνώστης να γνωρίζει ήδη από τον τίτλο για ποιο θέμα πρόκειται να ενημερωθεί.

Κριτήριο:
σαφής δήλωση
περιεχομένου

Τίτλος και περιεχόμενο του κειμένου

1.

- Ο τίτλος είναι δηλωτικός του περιεχομένου.
- Ο τίτλος αποδίδει το συνολικό/ εν μέρει περιεχόμενο του κειμένου.
- Ο τίτλος συνδέεται άμεσα με το περιεχόμενο του κειμένου και προϋδεάζει τον αναγνώστη για ό,τι ακολουθεί.
- Ο τίτλος αλληλεπιδρά με το κείμενο, εφόσον προαναγγέλλει τα βασικά στοιχεία που πραγματεύεται το κείμενο

2.

- Ο τίτλος υπαινίσσεται το θέμα και δεν συνδέεται άμεσα με το περιεχόμενο του κειμένου.
 - └ Δημιουργεί απορία και ενδιαφέρον να αναγνωστεί το κείμενο που αναφέρεται...
 - └ Θέτει τον αναγνώστη σε μια κατάσταση απορίας σχετικά με το υπό διερεύνηση θέμα...
 - └ Παρακινεί τον αναγνώστη μέσω της απορίας που του δημιουργεί να διαβάσει το κείμενο
 - └ Ο τίτλος που έχει επιλεχθεί δεν φανεώνει το ίδιο το θέμα, αποκαλύπτει εντούτοις τη θέση του συγγραφέα [...].
 - └ Προϋδεάζει, έτσι, τον αναγνώστη πως το θέμα του κειμένου είναι εξαιρετικά σημαντικό, δεν αποκαλύπτει όμως ποιο είναι αυτό το θέμα.
- Αποτελεί μια φράση που έχει επιλεχθεί μέσα από το κείμενο (κειμενικός τίτλος).
- Μοιάζει να μη συνδέεται με το περιεχόμενο του κειμένου.
- Στον τίτλο διαφαίνεται πως ο συγγραφέας υπονοεί τη δική του οπτική σε σχέση με το θέμα που διερευνά.

!

Πάντοτε θα υπάρχει κάποιος **συνεκτικός δεσμός** -άμεσα ή έμμεσα αντιληπτός- ανάμεσα στον τίτλο και το περιεχόμενο του κειμένου του.

Δύσκολα θα ζητηθεί άσκηση που ο τίτλος δεν θα σχετίζεται καθόλου (άστοχος) με το περιεχόμενο ή το θέμα του κειμένου. Τέτοιοι τίτλοι συναντιούνται συνήθως σε λογοτεχνικά κείμενα.

Σχολιασμός/ αξιολόγηση του Τίτλου

1ο Βήμα: Διαβάζουμε το κείμενο και αναφέρουμε αν ο τίτλος:

- είναι δηλωτικός του περιεχομένου του κειμένου.
- σχετίζεται άμεσα με το περιεχόμενο του κειμένου.
- αποδίδει το συνολικό περιεχόμενο του κειμένου ή εν μέρει το περιεχόμενο του κειμένου.
- υπαινίσσεται/ υποδηλώνει το περιεχόμενο του κειμένου.
- προϊδεάζει το αναγνώστη για ό,τι θα ακολουθήσει.
- **δεν παραπέμπει** καθόλου στο περιεχόμενο του κειμένου τότε αναφέρουμε: Ο τίτλος δεν είναι δηλωτικός του περιεχομένου του κειμένου και βρίσκεται σε αναντιστοιχία. Δεν κρίνεται δηλαδή εύστοχος.

Δεν ξεχνάμε να κάνουμε αναφορά στο νόημα του τίτλου και στο περιεχόμενο του κειμένου ή το θέμα του.

2ο Βήμα: Αξιολογούμε τις γλωσσικές επιλογές/εκφραστικά μέσα του τίτλου και όσα στοιχεία τον χαρακτηρίζουν

Εξετάζουμε αν στον τίτλο γίνεται χρήση κυριολεκτικής ή μεταφορικής λειτουργίας της γλώσσας.

1.

Μεταφορική: Δηλώνει παραστατικά ... επιτονίζει... αισθητοποιεί...

Παρακινεί τον αναγνώστη να διαβάσει το κείμενο, για να κατανοήσει το περιεχόμενο και νόημα της λέξης.

Κυριολεκτική: στοχεύει να πληροφορήσει αντικειμενικά τον αναγνώστη ...

2.

Εξετάζουμε αν ο τίτλος περιέχει **σχόλιο**, δηλαδή προσωπική γνώμη του συγγραφέα.

Σχόλιο: με το σχόλιο ο συντάκτης αποσκοπεί να δηλώσει με υποκειμενικό τρόπο και οικείο και προσωπικό ύφος τη στάση του απέναντι σε κάποιο θέμα.

3.

Εξετάζουμε τον τίτλο αν αποτελείται από ονοματικό σύνολο (ονοματοποίηση)

Ο τίτλος είναι **ονοματικός**, χαρακτηρίζεται για τη συντομία του, είναι ελλειπτικός/αρηματικός και αποδίδει άμεσα και δραστικά (ενίοτε και με επισημότητα) το νόημά του.

Εξετάζουμε, ακόμη, αν περιέχει ρήμα. Στην περίπτωση που περιέχει ρήμα, δηλώνουμε ότι είναι **ρηματικός** και σχολιάζουμε: πρόσωπο, έγκλιση, χρόνο και σύνταξη, αναφερόμενοι στη λειτουργία τους.

Σύνταξη

Ενεργητική σύνταξη: αναδεικνύει άμεσα το μήνυμα με οικειότητα και παραστατικότητα

Παθητική σύνταξη: αναδεικνύει έμμεσα και αντικειμενικά το νόημα με σοβαρό και ουδέτερο ύφος

4.

Χρόνοι

Ενεστώτα: επισημαίνει τη διαχρονικότητα και τη διάρκεια ή την επικαιρότητα του θέματος

Μέλλοντες: επισημαίνει μια ενέργεια με μελλοντική διάσταση και πιθανές δράσεις στο άμεσο ή έμμεσο μέλλον. Πιθανότητα να αναδεικνύει κάποιον μελλοντικό κίνδυνο ή πιθανές μελλοντικές συνέπειες. Κρίνεται αντίστοιχα του νοήματός του.

Παρελθοντικοί χρόνοι: ενέργειες, πράξεις που δημιουργήθηκαν ή έδρασαν στο παρελθόν που μπορεί να ολοκληρώθηκαν ή ακόμα να είναι ενεργές.

Εγκλίσεις

Οριστική: δηλώνει κάτι το πραγματικό και βέβαιο

Υποτακτική: δηλώνει ευχή, προτροπή, παραίνεση/συμβουλή, δυνατό, πιθανό...

Προστακτική: προσταγή, προτροπή, αναγκαιότητα, παραίνεση/συμβουλή ...

Πρόσωπα

Α' ενικό: προσωπική άποψη, βίωμα, εξομολογητικός τόνος, υποκειμενικότητα

Α' πληθυντικό: συλλογικότητα, καθολικότητα, συνυπευθυνότητα

Β' πρόσωπο: διαλογικότητα, προτροπή, παραίνεση, συμβουλή

Γ' πρόσωπο: αντικειμενικότητα, αμεροληψία, αποστασιοποίηση

5.

Σχολιάζουμε και τα **σημεία στίξης** (προσοχή αποτελούν σχόλια)

αποσιωπητικά: υπαινιγμός, ειρωνεία, αμφιβολία, αγανάκτηση, δισταγμός, χιούμορ...

ερωτηματικό: απορία, προβληματισμός, ειρωνεία, έμμεση αμφισβήτηση...

θαυμαστικό: θαυμασμός, έκπληξη, έμφαση, ειρωνεία, αμφισβήτηση, αγανάκτηση,

εισαγωγικά: μεταφορική λειτουργία, έμφαση, ειρωνεία

Ο τίτλος ενδέχεται να έχει τη **μορφή ερωτήματος** -ή **διλήμματος**-, προκαλώντας, έτσι, εξαρχής τον προβληματισμό του αναγνώστη σχετικά με το θέμα και, συνάμα, προσελκύοντας το ενδιαφέρον του, εφόσον τον καλεί σε μια ενεργητική προσέγγιση του συγκεκριμένου προβλήματος. Έτσι, προτρέπει τον αναγνώστη να διαβάσει το κείμενο, το οποίο αποτελεί απάντηση του ερωτηματικού τίτλου.

6.

Σχολιάζουμε, παράλληλα, τη **σειρά των λέξεων** και ποια λέξη είναι **πρώτη**.

Η **πρώτη λέξη** ή η **συγκεκριμένη σειρά των λέξεων** υποδηλώνει την πρόθεση του συντάκτη να υπογραμμίζει με έμφαση...

7.

Μπορούμε, συναρτήσει των προαναφερόμενων γλωσσικών επιλογών και λοιπών στοιχείων, να ελέγχουμε την **πρόθεση του συγγραφέα**:

- να επηρεάσει συναισθηματικά τον αναγνώστη, ευαισθητοποιήσει... (να προκαλέσει ανησυχία, αγωνία, να ειρωνευτεί, να καταγγείλει, να δημιουργήσει εύθυμη διάθεση...)
- να ενημερώσει, να πληροφορήσει...
- να προβληματίσει, να αφυπνίσει...
- να πείσει για την ορθότητα της άποψης που υποστηρίζει στο κείμενο...

8.

Εξετάζουμε το **λεξιλόγιο** και τα λοιπά **μέρη του λόγου** που αξιοποιούνται στον τίτλο:

καθημερινό λεξιλόγιο, λόγιο, λαϊκό, ξένες λέξεις, ειδική ορολογία, παροιμίες, λογοπαίγνιο, συνειρμοί, μετοχές, επίθετα, επιρρήματα, επιφωνήματα, ουσιαστικά. Όλα αυτά αξιοποιούνται προκειμένου να δημιουργηθούν ποικίλες εντυπώσεις ή να εκφραστεί κατάλληλα το ζητούμενο νόημα.

9.

Αξιολογούμε, επίσης, την **έκταση** του τίτλου και αν είναι **εύστοχος**:

- Ο τίτλος είναι ευσύνοπτος και σύντομος
- Ο τίτλος είναι εκτενής

Ασκήσεις με απαντήσεις ερωτήσεων τίτλου

Εμείς δεν θα γεράσουμε άραγε;

Η Κατερίνα Τζωρτζακάκη είναι ψυχολόγος και συγγραφέας. Με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Ηλικιωμένων (1 – 10 – 2019) ανάρτησε αυτό το άρθρο στην ηλεκτρονική ιστοσελίδα HUFFPOST. Το κείμενο προσπελάστηκε διαδικτυακά στις 02 – 04 – 2021. (δισκευή)

Καθημερινά στη σημερινή κοινωνία αγωνιζόμαστε, για να κερδίσουμε χρήματα και αναγνώριση. Ωστόσο, αφήνουμε επιδεικτικά τους ηλικιωμένους πίσω. Και αυτό είναι ένα μεγάλο παράδοξο. Ακόμη κι αν δεν μας περισσεύει αγάπη για τους άλλους, δεν θα έπρεπε με κάποιο τρόπο να προνοούμε, ώστε η δική μας η ζωή στο μακρινό μέλλον να είναι ανθρώπινη;

Είναι στη φύση του ανθρώπου να μη σκέφτεται τα γηρατειά. Συνήθως νιώθουμε μέχρι μια ηλικία άτρωτοι, πως κάπως μαγικά εμείς δεν θα βρεθούμε σε αυτή τη θέση και θα είμαστε για πάντα νέοι και δυνατοί. Σπάνια αναρωτιόμαστε τι θα μπορέσει να απαλύνει τη μοναξιά, τον πόνο της απώλειας, την αδυναμία του σώματος. Στην τηλεόραση παραλαύνουν κακέκτυπες μορφές «τραβηγμένες», που απορεί κανείς αν όντως πιστεύουν πως ξεγελούν, αν όντως πιστεύουν πως αρέσουν. Κι αυτά τα πρότυπα ακολουθούνται από τους υπολοίπους κι έτσι προχωράμε, μα κανένας άνθρωπος ποτέ δεν κατάφερε να νικήσει την πραγματικότητα, κανένας δεν αντιστάθηκε ποτέ στη ροή της ζωής. Το ποτάμι του χρόνου μας παρασέρνει όλους έστω κι από λίγο μέρα με τη μέρα.

Βέβαια, η νέα γενιά είναι υπερφορτωμένη με δραστηριότητες και η παλιά φεύγει πικραμένη. Η ενδιάμεση γενιά είναι γεμάτη άγχος και ενοχή. Αυτό που δεν καταλαβαίνουμε είναι πως αφήνουμε έτσι πλούτο να φεύγει από τα χέρια μας σαν νερό. Οι ηλικιωμένοι έχουν ζήσει σε παλιότερες εποχές, έχουν γνώση, είναι το μόνο που μας συνδέει με το παρελθόν μας. Χωρίς το παρελθόν μας δεν έχουμε ταυτότητα, τα παιδιά μας μένουν χωρίς ρίζες, η χώρα μας χάνει όλα εκείνα που την κάνουν να ξεχωρίζει.

Τί θα πρέπει λοιπόν να γίνει; Μήπως τελικά τα παιδιά του νηπιαγωγείου και του δημοτικού θα έπρεπε να επισκέπτονται τα γηροκομεία και να ακούνε ιστορίες από τις παλιές εποχές; Μήπως οι έφηβοι, αντί να μαθαίνουν τόσες ξένες γλώσσες, θα έπρεπε να κάνουν εθελοντισμό κάποιες ώρες; Και όσοι σπουδάζουν ανθρωπιστικές επιστήμες θα μπορούσαν άραγε να γίνουν χρήσιμοι σε προγράμματα υποστήριξης ηλικιωμένων αποκτώντας έτσι και πολύτιμη εμπειρία; Κάποια καθηγήτρια μου περιέγραψε τους σύγχρονους μαθητές ως αδιάφορους για όλα. Μα οι έφηβοι προσπαθούν απεγνωσμένα να αντιγράψουν εμάς τους ενηλίκους. Αν μας ενοχλούν τόσο είναι επειδή είναι ο πιο αληθινός καθρέφτης μας.

Έτσι η αλυσίδα της σημερινής κοινωνίας έχει σπασμένους κρίκους, έχει γενιές απομακρυσμένες, έχει εγωπάθεια και ατομικισμό. Χρειάζεται να δώσουμε χώρο στους ηλικιωμένους, να τους δώσουμε δύναμη έτσι ώστε να μπορέσουν κι εκείνοι να υποστηρίξουν την κοινωνία, όπως και για όσο μπορούν. Ο άνθρωπος της νέας εποχής έχει πληροφορίες και επιστήμη, μα χρειάζεται και ανθρωπιά και λογικό νου. Χρειάζεται να φέρεται στους άλλους

με τον τρόπο που θέλει να του φερθούν. Ας κοιτάξουμε λοιπόν το πρόσωπό μας στον καθρέφτη κι ας αναρωτηθούμε έστω και μια φορά: Εμείς δεν θα γεράσουμε άραγε;

? Ποια σχέση έχει ο τίτλος του Κειμένου 1 με το περιεχόμενό του ; Τι πετυχαίνει, κατά τη γνώμη σου, η συντάκτρια με την επανάληψη της φράσης του τίτλου στο τέλος του κειμένου; [Τ.Θ.20283, Α' ΛΥΚΕΙΟΥ]

απάντηση

Ο τίτλος, με την ευθεία ερώτηση που θέτει, εισάγει τον αναγνώστη σε μια διάθεση προβληματισμού και ευαισθητοποίησης απέναντι στην περιθωριοποίηση της τρίτης ηλικίας. Έτσι στην ουσία γίνεται ευκολότερα κατανοητό το κείμενο, γιατί η ίδια διάθεση κυριαρχεί σε όλη του την έκταση, καθώς αναλύονται τα αίτια της παραμέλησης, οι ωφέλιμες συνέπειες από την επαφή και την επικοινωνία των γενιών και απλές λύσεις με τις οποίες θα επιτευχθεί η συμπερίληψη των ηλικιωμένων στη ζωή μας.

Το κείμενο τελειώνει με την ίδια φράση, ώστε να δοθεί έμφαση στο περιεχόμενο της προτροπής προς τους αναγνώστες, να προβληματιστούν σχετικά με το ότι δεν πρέπει οι ίδιοι να σκέφτονται, όπως όλοι οι άνθρωποι, οι οποίοι σε νεαρή ηλικία νιώθουν άτρωτοι και δεν αναλογίζονται τα γηρατειά. Επίσης, με αυτή τη φράση οργανώνεται δομικά/λογικά το κείμενο στη βάση του κύριου προβληματισμού, ότι δηλαδή οι άνθρωποι σε νεότερη ηλικία δεν σκέφτονται τα γηρατειά, με αποτέλεσμα να περιθωριοποιούνται οι ηλικιωμένοι και να σπάει η αλυσίδα ομαλής διαδοχής των γενεών στη σημερινή κοινωνία.

Σχήματα που αλλάζουν συνέχεια.

Το κείμενο είναι του Οδυσσέα Ιωάννου και δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ, στήλη ΤΟ ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ ΤΟΥ ΟΔΥΣΣΕΑ ΙΩΑΝΝΟΥ, στις 15-09-2019.

Σε μία κουβέντα που είχα πρόσφατα με έναν φίλο, ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένο σε θέματα περιβάλλοντος, μου είπε: «Σε πενήντα το πολύ χρόνια θα είναι τόσο ραγδαίες οι εξελίξεις και τα αποτελέσματα της κλιματικής αλλαγής, ώστε δεν θα έχουν κανένα νόημα οι ιδεολογικοί και κομματικοί διαχωρισμοί». Με αυτό εννοούσε ότι οι αναγκαστικές και ενίοτε πολύ βίαιες μετακινήσεις πληθυσμών από περιοχές που θα κινδυνεύουν με εξαφάνιση θα παρασύρουν όλες τις διαφορές, οι οποίες τότε θα φαίνονται δευτερεύουσες και πολυτελείς. Και για να φτάσω τη σκέψη του στην κατάληξή της, υποστήριζε πως τότε θα αναγκαστούμε όλοι να ομονοήσουμε και να ενωθούμε απέναντι στις στρατιές των απελπισμένων που θα έλθουν προς τα μέρη μας. Του απάντησα πως θεωρώ ότι τότε ακριβώς θα είναι η ώρα της ιδεολογίας, υπό την έννοια ότι τότε θα πρέπει να σταθούμε όλοι σε ένα ανάστημα που να τιμά τον άνθρωπο.

Κατ' αρχάς οι απελπισμένοι άνθρωποι που θέλουν να ζήσουν είναι νερό, δεν τους σταματάς πετώντας πέτρες στο ποτάμι, θα βρουν την έξοδο προς τα εκεί που υπάρχει ζωή. Όσοι ονειρεύονται φράχτες στα χερσαία σύνορα και διωκτικά σκάφη που θα βουλιάζουν πλοία προσφύγων στη θάλασσα έχουν στο μυαλό τους – πέρα από χαλασμένα κύτταρα – ένα σχέδιο με πολλά επιχειρησιακά κενά. Παράλληλα, η ιστορία της ανθρωπότητας είναι γεμάτη από μετακινήσεις πληθυσμών για διάφορους λόγους – αυτό δεν πρόκειται να αλλάξει και ουδείς έχει παντρευτεί έναν τόπο για πάντα.

Όλα αυτά, βέβαια, δεν πρόκειται να γίνουν από Παρασκευή σε Δευτέρα. Οι αλλαγές είναι αργές, ωστόσο η ρευστότητα ποτέ δεν διακόπηκε και καθημερινά συντελούνται μεταβολές, τόσο εδαφολογικές όσο και πληθυσμιακές. Ποτέ δεν σταμάτησε τίποτα, η κίνηση είναι διαρκής, τα σχήματα αλλάζουν σαν τη φωτιά στο τζάκι, απλά εμείς είμαστε φτιαγμένοι να βλέπουμε τον χρόνο στις διαστάσεις της δικής μας ελάχιστης ζωής. Ωστόσο, μελλοντικά στις πόλεις και τα χωριά μας θα κυκλοφορούν άνθρωποι με προγόνους γεννημένους αλλού και όλοι μαζί – εκείνοι και εμείς – θα προσπαθούμε να ζήσουμε και να δημιουργήσουμε σε αυτόν τον τόπο. Ακριβώς σαν τους περισσότερους από εμάς σήμερα, που ούτε πάει το μυαλό μας σε ποιον τόπο μπορεί να γεννηθήκε η ρίζα μας είκοσι και τριάντα γενιές πίσω.

Εκεί και τότε η ιδεολογία θα παίξει πρωταρχικό ρόλο. Και η φιλοσοφία επίσης. Τα μπαζωμένα σύνορα δεν κρατάνε μακριά τους απέξω αλλά φυλακισμένους τους από μέσα. Με όλες τις έννοιες.

? **Να αξιολογήσεις τον τίτλο του Κειμένου 2 ως προς τη σχέση του με το περιεχόμενο και ως προς την επικοινωνιακή αποτελεσματικότητά του, σε σχέση με την πρόθεση του αρθρογράφου. [Τ.Θ. 23791 Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ]**

απάντηση

Ο τίτλος του κειμένου (Σχήματα που αλλάζουν συνέχεια) είναι γενικευτικός, εφόσον η λέξη «σχήματα» έχει περισσότερες της μιας σημασίες, ανάλογα με το περιεχόμενο, και δεν προϊδεάζει για το περιεχόμενο του κειμένου. Αντίθετα, ο τίτλος ερμηνεύεται από το περιεχόμενο και μάλιστα επεξηγείται στην 3η παράγραφο («Όλα αυτά, βέβαια, δεν πρόκειται ... ελάχιστης ζωής»), όπου ο αναγνώστης καθοδηγείται να σκεφτεί ότι τα σχήματα που αλλάζουν συνέχεια είναι οι πληθυσμιακές μετακινήσεις και η κατανομή των εθνικών ομάδων ανά τον κόσμο. Από αυτό ακριβώς προκύπτει και ο συνυποδηλωτικός του χαρακτήρας.

Παράλληλα, ο συγκεκριμένος τίτλος διαθέτει υψηλή επικοινωνιακή αποτελεσματικότητα, εφόσον προσελκύει το ενδιαφέρον του αναγνώστη και τον κάνει να αναρωτηθεί και να σκεφτεί. Υπό την έννοια αυτή υπηρετεί την πρόθεση του αρθρογράφου που είναι να προκαλέσει τον προβληματισμό του κοινού για το επίκαιρο και σημαντικό ζήτημα του ποια στάση οφείλει να τηρήσει ο σύγχρονος άνθρωπος απέναντι στις μετακινήσεις πληθυσμών – είτε είναι αυτός που μετακινείται είτε όχι.

Ατομική επιλογή ή συλλογική ευθύνη;

Το κείμενο αποτελεί άρθρο του Δ. Τζιόβα και δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ στις 24-11-2008 (διασκευή).

Ένα βασικό ερώτημα που όλο και περισσότερο απασχολεί πολιτικούς και πολίτες σε παγκόσμιο επίπεδο και τείνει να αποκτήσει καθοριστική ιδεολογική σημασία, ξεπερνώντας τα όρια της καθημερινότητας, αφορά το πού έγκεινται τα όρια της συλλογικής ευθύνης και του κρατικού παρεμβατισμού και πού αρχίζει η δικαιοδοσία του ατόμου για επιλογές στην καθημερινή του ζωή. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η ατομική επιλογή συγκεκριμενοποιεί την ευθύνη, ενώ η συλλογικότητα τη συσκοτίζει, ανάγοντάς τη σε έναν απρόσωπο και εν τέλει αφηρημένο θεσμό, όπως η πολιτεία ή το κράτος.

Ωστόσο, από τη μία η βιοθεωρία της ατομικής επιλογής μπορεί να κερδίζει έδαφος στον δυτικό κόσμο, εν τούτοις προκαλεί αντιφάσεις και οι αδυναμίες της αποκαλύπτονται σε αρκετές περιπτώσεις. Για

παράδειγμα, ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα των σύγχρονων δυτικών κοινωνιών είναι η παχυσαρκία, ιδιαίτερα στα παιδιά, που οφείλεται στις τυποποιημένες τροφές, οι οποίες περιέχουν υπερβολική ποσότητα αλατιού και άλλων παχυντικών συστατικών. Οι θιασώτες του επιλεκτικού τρόπου ζωής υποστηρίζουν ότι αρκεί οι παρασκευαστές αυτών των προϊόντων να αναγράφουν απλώς τα συστατικά τους, ώστε οι αγοραστές να είναι σε θέση, όταν τα βλέπουν στα ράφια των καταστημάτων, να κρίνουν αν θα τα αγοράσουν ή όχι. Εφόσον έχουν όλα τα δεδομένα του προϊόντος στη διάθεσή τους, μπορούν μόνοι τους (ή οι γονείς τους) να αποφασίσουν αν το προϊόν είναι επιβλαβές για την υγεία τους ή όχι. Με αυτή τη λογική οι παρασκευαστές δεν είναι απαραίτητο να υποχρεωθούν να μειώσουν τα επιβλαβή συστατικά, εφόσον οι καταναλωτές έχουν την ικανότητα να διαλέξουν, χωρίς υποδείξεις από τρίτους ή κρατικές παρεμβάσεις. Ποιος όμως, στην περίπτωση αυτή, διασφαλίζει τη δημόσια υγεία; Είναι η δημόσια υγεία θέμα ατομικής βούλησης και κρίσης;

Από την άλλη, όμως, το δυσκίνητο κρατικό σύστημα οδηγεί στον εφησυχασμό, στην ακινησία, στην έλλειψη ανανέωσης, φρέσκων ιδεών και πρωτοβουλίας, αφού τα πάντα ελέγχονται από κεντρικό μηχανισμό, ρυθμίζονται από υπουργεία και ασφυκτιούν στα πλαίσια της κρατικής ιεραρχίας. Στην περίπτωση αυτή το σύστημα δεν είναι σε θέση να παρακολουθήσει τις ραγδαία μεταβαλλόμενες συνθήκες ή να ανταποκριθεί στις σημερινές ανάγκες, στις οποίες απαιτούνται άμεσες αποφάσεις και γρήγορες προσαρμογές.

Σε τελική ανάλυση, αν το μοντέλο του κρατικού προστατευτισμού και παρεμβατισμού δεν αναμορφωθεί ριζικά και δεν αποκτήσει κάποιο βαθμό ευελιξίας, επιτρέποντας σε άτομα και θεσμούς ένα λογικό βαθμό αυτονομίας και παρεμβαίνοντας εκεί όπου πράγματι χρειάζεται, τότε το μοντέλο της ελεύθερης αλλά και άτεγκτης¹ επιλογής θα επικρατήσει καθολικά. Η σταθερή προσήλωση σε ρυθμίσεις και κανονισμούς θα αποδειχθεί μακροπρόθεσμα επιζήμια, αν δεν δημιουργηθεί ένα πλαίσιο που θα επιτρέπει λογικούς συνδυασμούς επιλογής και ρύθμισης, ευελιξίας και νομιμότητας. Η ανάδειξη αυτής της χρυσής ισορροπίας αποτελεί πρόκληση για όσους πιστεύουν ακόμη στον δημόσιο παρεμβατισμό.

¹ Σκληρής, ανελαστικής

? Ποια σχέση έχει ο τίτλος του Κειμένου 1 με το περιεχόμενό του ; Τι πετυχαίνει, κατά τη γνώμη σου, η συντάκτρια με την επανάληψη της φράσης του τίτλου στο τέλος του κειμένου; [Τ.Θ.23793, Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ]

Ο τίτλος του κειμένου 1:

- είναι δηλωτικός·
- είναι αρηματικός, δηλαδή ελλειπτικός ως προς τη σύνταξη·
- περιλαμβάνει μόνο δύο ονοματικές φράσεις που αποτελούν και τις βασικές έννοιες, τις οποίες πραγματεύεται το κείμενο·
- ανάμεσα στις δύο ονοματικές φράσεις υπάρχει το στοιχείο της διάζευξης, δηλαδή προτείνεται στον αναγνώστη ότι μπορεί να ισχύει αυτό που δηλώνει η μία από τις δύο, όχι συνδυαστικά·
- συνοδεύεται από ερωτηματικό, πράγμα που σημαίνει ότι η διάζευξη – το δίλημμα – που προτείνεται στον αναγνώστη δεν διατυπώνεται με βεβαιότητα, αλλά τίθεται υπό μορφή ερώτησης, η οποία θα απαντηθεί στο κείμενο.

Από τα παραπάνω προκύπτει και η σχέση του με το θέμα και το περιεχόμενο του κειμένου:

- ο τίτλος θέτει δίλημμα και ερώτηση το ζήτημα του ποια είναι η πιο σημαντική, η ατομική επιλογή ή η συλλογική ευθύνη·
- στο περιεχόμενο του κειμένου αναλύονται οι δύο έννοιες ως συστήματα αξιών και αποκαλύπτονται τα όρια / οι αδυναμίες από την διαζευκτική εφαρμογή τους στη σύγχρονη κοινωνία·
- τέλος, στον επίλογο του κειμένου αίρεται το δίλημμα που περιλαμβάνει ο τίτλος, εφόσον προτείνεται από τον συγγραφέα ο συγκερασμός της ατομικής και της συλλογικής (δημόσιας / κρατικής κ.λπ.) ευθύνης προς όφελος του ανθρώπου.